ئەرێ بەڕاست حوزنی موکریانی، سیخوڕی ئینگلیزەکان بوو.. یاسین برایم

زۆر جار لێرەو لەوێ، قسە دەبیستین و شت دەخوێنینەوە، مرۆڤ دەخاتە سەر هەڵەی دوودڵی و گومان و باوەڕکردن؛ یان شتی وا دەبیستین، بە هیچ شێوەیەك ئەقڵ قبووڵی ئەم بیستن و گۆتنە ناكات. زۆر كەسیش، با ناویکی سادە بێت یان ڕۆشنبیر و بانگەوازخواز و سیاسی و چالاکوان و شارەزایەك یەكێك لە بوارەكان، بە ئەنقەست بێت یان بێ بەرنامە، دێت قسە لە سەر بابەتێك دەكات و بە ئارەزووی خۆی ڕستە و دەستەواژەی تەواشە و درۆ و بوختان بڵاودەكاتەوە. ئاسان و بێ خۆماندوکردن و هەستکردن بە بەرپرسیاریی ڕەوشتی و مرۆیی، مێژوو و ڕابردووی هەر کەسێکت بوێت، ڕەشی بکەیت. هەر سیاسییەك بە ئامانج بگریت، کۆمەڵێك فایلی بۆ دروست بکەیت، هەر هونەرمەندێکت بەدڵ نەبوو، تۆمەتی ڕەوشتی بۆ دروست بکەیت. زۆر بە ئاسانی ڕەش بکەیتە سپی و سپی بکەیتە ڕەش.

لەسەردەمی ئێستا، بە ئاسانی دەتوانیت دەست بۆ هەموو شتێك بەریت و قسە لەسەر هەموو شتێك بکەیت؛ کۆمەڵێك کەسیش، بە لایك و کۆمێنت و شتی دی بۆ خۆی کۆ بکەیتەوە و بە دەستکەوت و سەرکەوتن بۆ خۆی بداتە قەڵەم. لەم ماوەیە ڤیدیۆیەکم بینی (پێنج خولەك و دە چركە) بوو. لەسەر مێژوونووس (حوسێن حوزنی موکریانی). چەند قسە و دەستەواژە و پرسیار لەم ڤیدیۆیە دەکرێت، بەهیچ شێوەیەك ناچێتە ئەقڵی هەموو کەس، تەنها ئەقڵی ئەو کەسانەی چێژ وەردەگرن لە ئازاردان و سوکایەتیی کردن بە مرۆڤەکان، ئەوانەی لە نێو خەڵك و نیشتمان و کوردا، جێپەنجەیان دیارە. سەرەتا دەڵێت: (مێژوو درۆیە و ئەویش پیاوی ئینگلیز بوو)، (حوزنی و گیوی برای بەپێی هەموو نیشانەکان وا دەردەکەوێت، ئینگلیز بووبن). پێمخۆشبوو بمزانیبا، ئەو بەڕێزە، پێمان بڵێت بەپێی کام نیشانە پیاوی ئینگلیزن! من قسە لەسەر گیو ناکەم، زێدەتر قسەکان ئاراستەی حوزنییە. ئەو حوزنی وەك کەسێکی ماندوو بە (پیاوێکی گوماناوی ناوی دەبات). لە هەمووی خۆشتر، دەڵێت: (سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراو نییە بسەلمێنێت کە کوردە).

ئەو خزمەتەی ئەو لە بواری مێژوو و نووسین و ڕۆژنامەگەری و ئەدەب و زمان کردووە، هەمووی بۆ کورد کردووە و بە کوردی کردووە، ئەی ئەگەر ئەوە کوردبوون نەبێت، هیندی بوونە برا! هەروەها دەڵێت:

(مێژووی کورد بە قەڵەمی ئینگلیز بنووسرێتەوە، دەبێ چەند بۆمبی تێدا چێندرابێت، چەند جار پێماندا تەقابێتەوە). ئەگەر بە خراپ باسی ئینگلیز بکەیت و من هەزارجار لەگەڵتم، بەڵام ئەو مێژووەی حوزنی نووسیوە، هەمووم خوێندۆتەوە؛ وەرە سەرجەم بەرهەمەکانی مێژوو و بوارەکانی دی بخوێنەوە، ئەوانەی وەک کتێب چاپ کراون، بزانە یەک شت لە خزمەتی ئینگلیز و بێگانەیە، هەموو کوردییە و باسی مێژوو و ڕەچەڵەکناسی کورد و میرنشینەکان دەکات. ئەو پێچەوانەی هەموو مێژوونووسانی دی لە جیاتی باسی پاشا و سەرۆکەکان بکات، دێت باسی مێژووی خێزان و تاک و ژیانی ڕۆژانەی خەڵک و کۆمەڵگەی کوردی دەکات، بە کوردی مێژووی ئەو کوردە دەخاتە پێش چاوی کورد و هۆشیاریان دەکاتەوە. من دەڵێم: نەک ئینگلیز، ئەگەر عەرەب و جوولەکە و فارس و هیندیش، ئەو مێژووە جوانەی وەکوو حوزنی هەیە بە کورد بنووسێتەوە، دەستی خۆش بێت و من شانازی پێوە دەکەم. من هەموو مێژووی ئەو مرۆڤەم خوێندۆتەوە، نە بۆنی ئینگلیزی لێدیت و نە بۆمبەکە ئینگلیز لەناو ئەو مێژووە داینابێتەوە. ئەو تۆمەتانە بە مێژوونووسێکی کورد، ڕەنگە جوان نەبێت. هیندی بوونی بدەیتە پاڵ و بڵێیت بۆ چ مەرامێک فێری هیندی بووە! زۆربەی زانیارییەکان لە ژیاننامەی حوزنی هەر لەناو خودی کتێبەکانی حوزنی هاتونەتە دەر، کە ئەو بە هەرزەکاری گەڕاوە و چویتە وڵاتان و چۆن چووە و چۆنی گەیشتووە و چۆن چاپخانەی کڕیووە و ئەو کتێب و گۆڤارانەی چاپی کردوون و چۆن چووتە ڕواندز و هەولێر و بەغدا. لەو ڤیدیۆیە گومان دەخاتە سەر حوزنی ئینگلیزی لە پاڵ بووە و ئەوان یارمەتیان داوە؛ (گومان!) ناچێتە خانەی زانستی و بەڵگەی دروست. دوو جار ڕستەی (بەپێی ئەوەی لە کتێبان گوتراوە). براگیان! لە کام کتێبی خەڵک و کتێبی حوزنی و کتێبی هیندی، نووسراوە: حوزنی هیندییە و سەر بە ئینگلیزەکانە! لە کوێ نووسراوە حوزنی کورد نییە؟ لە چ کتێبێک نووسراوە ئینگلیزەکان، ئەو چاپخانەیان بە حوزنی کڕیووە، وەرە یەک بەڵگەی کۆن و نووسراو بێنە و پشتڕاست بکاتەوە و بڵێت، ئەوە بەڵگەنامەیەکی ئینگلیزییە، عوسمانییە، وا دەڵێت! بۆ ئەوەی منیش باوەڕ بکەم. دەستەواژەی (ئەگەری) هەیە. دیسان وەرە ئەو ئەگەرانەمان پێ بڵێ! ئەو بەڕێزە هەر خۆی لە سەرەتای ئەو ڤیدیۆیە دەڵێت: (مێژوو پڕە لە درۆ!)، فەرموو ئەگەر قسەکانی تۆ ڕاستن، وەرە ئەو مێژووە درۆیەمان بۆ ڕاستبکەوە، نەک کۆمەڵێک درۆی دی (ببورە کە وا دەڵێم) لە بەڕێزت ببیستم. دەڵێت (ئەگەری هەیە ئەو پیاوەش یەکێک بێت لەو هیندیانەی سەر بە ئینگلیز بێت). کە دەڵێت ئەگەری تۆ دروستە، ئەو پیاوە هیندی بێ و سەر بە ئینگلیز بێت! تەنها لەبەر ئەوەی دەموچاوی ڕەشە و وێنەیەکی بە جلی هیندی گرتووە

و زمانی هیندی فێربووە! زۆر کەس لە ڕواندز دەناسم، هیندی دەزانن. ئاخر ئێستا لەو کوردستانە، دەیان کورد و مەلای مزگەوت لە گەڕەکی من و گەڕەکی تو، دشداشە دەبەردەکەن و کەسیش ناڵێت ئەگەری هەیە، عەرەب بێت.

دەربارەی ئەو سەفەرانی کردوون، خۆدی حوزنی لە ژیاننامەی خۆی باس کردووە، خۆ هەمووی بە ساڵێك و دوو نەیکردووە و چەندین ساڵی خایاندووە. حوزنی بە دەردەسەری و هەژاری و ئاوارەیی و سەرگەردانی ژیاوە. لەسەر چاپخانە پرسیاری ئەوە دەکات چۆنی کڕیووە، دەتەوێت بزانی، بگەڕێوە نووسینەکانی خودی حوزنی. منیش دەڵێم، بە ئاسانی ئەو چاپخانەیەی نەکڕیوە. ئەو پرسیارەی تۆ هەمان پرسیارە، (حەمە بۆر) لە حوزنی کردووە و ئەوها باسی دەکات و ئەگەر حەز دەکەیت بزانیت.

بە وردی چێرۆکی کڕینی چاپخانەکەی ئەڵمانیا و موسڵ، بگەڕێوە بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە و ئاگەر باوەڕت بە قسەکانی ئەو هەیە(1) ئەگەر چاپخانەکە، ئینگلیز، یان ئەڵمان یان جوولەکەش بۆیان کڕی بێت، دەستیان خۆش بێت، چونکە ئەو چاپخانەیە کاری باشی پێکراوە و چەندین کتێب و دیوانی شاعیرانی پێ چاپکردووە، بێجگە لە دەرکردنی چەند بڵاوکراوە و گۆقارێك، توخوا لەو سەردەمە ئەوەی حوزنی کردویەتی کارێکی خراپبووە!

کاتێ دێتە ڕواندزیش، ئەوکاتەی ڕێگەی ئۆتومبێل نەبووە و بە وەڵاغ هاتووە. وامەزانە ئینگلیزەکان فەرشی سووریان بۆ ڕاخستووە، خەڵکی ڕواندز جێگایان بۆ کردۆتەوە، خانووی ئەوقاف (مزگەوت)یان پێداوە. تا لە ڕواندز بووە و چەند شوێنکی کردووە و تێیدا ژیاوە.

ئەگەر سەید تەهای شەمزینی، ئەوکاتەی قائیمقامی ڕواندز بووە و لایەنگیری ئینگلیزەکان بووە، هاوکاری حوزنی کردووە و ڕێی پێداوە بێتە ڕواندز، بەڵام خۆ مووچەی بۆ حوزنی نەبڕیوەتەوە و پێستی پێنەداوە. هەر ئەو سەید تەهایەش، لەسەر سکاڵای هەندێ کەس، سەید حوزنی لە ڕواندزی دەردەکات و 19 شەو و ڕۆژ لە ئەشکەوتی (کاکەسەر) لە گەلیی خا□□□ش، کاری ڕۆژنامەگەری کردووە.(2)

خۆ سەید تەهاش، لایەنگیر و پیاوی ئینگلیزەکان بوو، بەڵام چ کارێکی خراپی بەرانبەر بە میللەتی خۆی نەکردووە، دیسان (ئیسماعیل بەگی ڕواندزی) دەستی حوزنی و باوەڕپێکراوی ئینگلیزەکان بوو، دووجار بووە ئەندامی ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراق، ئەوەی ئەو پیاوە بۆ کورد لەسەردەمی خۆی کردی، تا ئێستاش باس دەکرێت. دوای جەنگی یەکەمی جیهانیی و هاتنی ئینگلیز، دوو ڕێگە لە بەردەم خەڵکەکە و ڕۆشنبیرانی ئەو سەردەمە هەبوو، یان لایەنگری عوسمانی، یان ئینگلیزی، ڕێگەی سێیەم ئەوانەی بێلایەن بوون و دەستیان بە کڵاوی

خۆیان گرتبوو، وەك سەردەمی ئەستا بە هەندێکیان نیعمەت و بە هەندێکیان زەحمەت.

خۆ ئەگەر حوزنیش لایەنگری ئینگلیزی کردبێت، مانای وانییە، سیخوڕی ئینگلیزەکان بووبێت. ئاخر برای بەڕێز! لایەنگیربوون و سیخوڕی بوون دوو چەمکی جیاوازن، ئەوکاتەی حوزنی لە ڕواندز بووە، خەڵك لە شارەکان سەردانیان کردووە و تەنانەت ئینگلیزەکانیش کە لە عێراق بوون، کە دەهاتنە ڕواندز، وەك مۆزەخانە و شوێنێکی گرنگ لە بواری ڕۆژنامەگەری و ڕۆشنبیری سەردانیان کردووە، نەوەك بێن پارەی پێبدەن. زۆربەی ڕۆشنبیران و ناودارانی ئەوسای ڕواندز ئەوە دەڵێن لە حوزنی فێری کوردایەتی بوونە.

خۆ (هاملتۆن)یش سەردانی دەکات و لەم بارەیەوە، دەڵێت: "سەید حوزنی لە ڕواندز دەژی، سەرنووسەری ڕۆژنامەیەکی کوردییە، بەتەنیا هەموو بابەتەکانی دەنووسێت، بەدەستی خۆی وێنە دەکێشێت، هەر خۆشی چاپی دەکات، دواتر بەرگی تێدەگرێت و دەیپێچێتەوە؛ لە دونیادا تاکە ڕۆژنامەیە ئاوا دەربچێت.(3)

حوزنی لە هەژاری و بێپارەیی هاواری بووە، لە بڵاوکراوەکانی خۆی داوای ئابوونە لە خوێنەرانی دەکات. لە ساڵی 1926_1932 لە ماوەی ئەو چەند ساڵەی گۆڤاری زاری کرمانجی، (24) ژمارەی دەرکردووە، ئەگەر لەم ماوەی ئەو شەش ساڵە، گیرفانی گەرم با و هاوکاری کرابا، دەبوایە بە لایەنی کەم، 60 ژمارە لەم گۆڤارە دەرچووبا؛ ئەوکاتە دەبووە چ سامانێکی گەورە بۆ مێژووی کورد. ئەگەر پیاوی ئینگلیزەکان بوایە، بۆ نەدەهاتن دەستی بگرن و مرەکەب و کاغەزی بۆ دابین بکەن و درێژە بەو کاروانە بدەن. جاری وا هەبووە چەند مانگێك لەبەر نەبوونی پیت و کاغەز و مرەکەب گۆڤارەکەی دەرنەکردووە. هەموو ئەوانەی یارمەتییان داوە، کوردپەروەر و ڕۆشنبیرانی ئەم وڵاتە بوون، لە گۆڤاری زاری کرمانجی ناویان بڵاوکراوەتەوە. جارێك لە سەردانی (جەعفەر عەسکەری) سەرۆك وەزیرانی ئەوسای عێراق بۆ ڕواندز (100) ڕوپیەی پێداوە.(4)

ئاخر هەر لە یەکەم کتێبی (غونچەی بەهارستان تاریخی کوردان) کاتێ لە حەڵەب لە ساڵی 1925 بە چاپی گەیاندوە، بە زمانی کوردی، چ کێشەیەکی گەورە بۆ ناحەزانی کورد دروستدەکات و لە پەرلەمانی تورکیا ڕێگری دەکرێت لەو هەوڵەی حوزنی و بە مەترسی دادەنێن.(5)

خۆ لە ڕواندزیش هەندێ لە مەلایەکان دژایەتیان کردووە و لە لای سەید تەها سکاڵا و گلەییان کردووە، کە چۆن تەفسیری قورئان و ئەو شتانە بە کوردی دەنووسرێت. لەکاتێکدا، تەفسیری قورئان بە هەموو زمانەکان هەیە و هیچ لە ئارادا نییە، وەلێ بۆ حوزنی، تاوان و خیانەت و کارێکی خراپ بووە. خۆ ئەمانە کوردبوون و کەسیان ئینگلیز

نەبوون. هەموو ئەو قائیمقام و کوردانەی دژایەتی ئەویان دەکرد، لەسەر چاپخانە و گۆقار و کاری ڕۆژنامەگەری بە بیانووی ئەوەی ئێرانییە. کاتێکیش (فایەق کاکەمین) ڕێگری لێدەکات و ناهێڵێت لە کوردستان بمێنێتەوە؛ ئاوارەی بەغدا دەبێت. بە تۆمەتی کوردبوون و ئێرانی بوون، ڕێگەیان لێدەگرت و نەیاندەهێشت کار بکات لە عێراق، چونکە ناسنامەی نەبووە؛ چەندان جار گیراوە.

ئەگەر گومانت هەیە کە حوزنی چۆن چاپخانەی لە ئەڵمانیا کڕیوە و چۆن گەیاندۆتە حەڵەب و دوای دە ساڵ هێناویتە ڕواندز. ئەو چیڕۆکە بە سادەی ناوتریت و هۆکاری شەو و ڕۆژێکی نەبووە، بەڵام هێنانی چەند سوودبەخش بووە و هەندی پیازێکی خزمەتی سیاسەتی ئینگلیزی نەکردووە. ئەگەر بە قەرزی کڕی بێت و ئەگەر بەیان کڕی بێت. ئەو شۆڕشێکی کردووە و لەم بارەیەوە، لە دەستخۆشی زیاتر، چی پێدەڵێن! ئەگەر زانیاری لەسەر کڕینی چاپخانەکەی موسڵ بکەین، ئەوە گومان هەڵناگرێت ئینگلیز بۆی کری بێت، شێوازی کڕینی چاپخانەکەی، بە قەڵەمی خۆی بەمانی نووسیوە و دەتوانین چیڕۆکەکەی بخوێنیەوە. بزانین بە چ دەردەسەریەك و قەرز و زەحمەتییەك ئەو چاپخانەیە دەکڕێت!(6)

ئەوکاتەی ڕوودەکاتە بەغدا، یان ناچاری دەکەن ڕوو بکاتە ئەوێ، لە کەلاویەك دەژێت و دەبێتە کرێچی. کاتێ بالێوزخانەی بەریتانیا دەیانەوێت، بۆ بەرژەوەندی و پڕوپاگەندە و سیاسەتی و کارەکانی خۆیان، گۆقارێك دەربکەن. ئەوە ئینگلیزەکان دێن دەستی حوزنی ماچ دەکەن و ئەو کارەیان لەگەڵ بکات؛ نەك لەبەر ئەوەی سەر بەوانە، بەڵکوو شارەزاییەکی زۆری لە چاپخانە و ئیشپێکردن و بەڕێوەبردنی کارە هونەرییەکان و دەرکردنی ڕۆژنامە و کتێب هەبووە، شارەزاییەکی باشی زمانی کوردی بووە. ئەزموونی لە حەڵەب و ڕواندز و سلێمانی و هەولێر هەبووە و چەندین ساڵ کاری چاپخانەی کردووە، کەسی وەك ئەو لەوکاتە لە حوزنی باشتر دەستیان نەدەکەوت؛ واتە ئەزموونی و زیرەکی حوزنی بووە، ئینگلیزەکان دێن و کاروباری چاپخانەی دەخەنە بەردەست و ئەویش ئەو کارەی کردووە و زانیویەتی دەتوانێت لەم ڕێگەیە، خزمەتی کورد بکات. خۆ ئەگەر من و تۆش باین و بێکار و بێلانە و بێپارە و دوور لە دەست و خزم و کوردستان ژیابایین. سەردەمێك بووە، جەنگی دووەمی جیهانی و ناخۆشی بارودۆخی سیاسی و ئابووری و ململانێی دەوڵەتان و خراپی باری دەروونی تاکەکانی کۆمەڵگە و نەبوونی کار و کەسابیەتی، ئەو کارەمان بە سپاسەوە دەکرد.

تۆفیق وەهبی و ئەوانەی لە گۆقار و دواتر ڕۆژنامەی (دەنگی گیتیی تازە) کاریان دەکرد، لایەنگری ئینگلیز بوون، ئە بە تاوان بێت بۆ

حوزنی. ئەڕی بەڕاست کتێب و نووسینەکانی تۆفیق وەهبی لە خزمەتی ئینگلیز بوون یان کورد! خاڵێکی دی بڕوانە ئینگلیزەکان، کاتێ لە شەڕەکە سەرکەوتن و چیدی پێویستیان ب□ گ□قارەکە و پڕوپاگەندە و ئەو سیاسەتە نەما، گ□قارەکە دادەخەن و پارە و خەرجی لەم شتە سەرف ناکەن. بەڵام ئەوە حوزنییە، بە گڕوتینی کوردانە و دڵسۆزانە دێتەوە مەیدان و ناهێڵێت ئەو گ□قارە بوەستێت، چونکە بوونی ئەو گ□قارە لەوساتە بە پێویست دەزانێت و بەو لایەنە خراپەی دارایی تێدایە، ئەو ئەرکە دەگرێتە ئەستۆ.

“کاتێك ئینگلیز ئیشیان بە پڕوپاگەندە نەما، ئیتر گ□قارەکەیان ڕاگرت و ئەرك و خەرجییەکانی گ□قارەکەیان نەکێشاوە. دوا بەدوای ئەمە (حوسێن حوزنی موکریانی، فایەق توفیق و محەمەد بابان) داوایان لە وەزارەتی ناوەخۆ کردووە، ماوەیان بدات درێژە بە دەنگی گیتیی تازە بدەن. وەزارەتی ناوەخۆش ڕێگەی پێداون و پاش ڕێگەپێدانیان ئاگاداری سەربەخۆبوونی گ□قارەکە بڵاوکراوەتەوە.(7)

بەم شێوەیە دەنگی گیتیی تازە بەردەوام دەبێت و تا دوا ژمارە لە 25/8/1947، لەگەڵ مردنی حوزنی ل□ □ 20/9/1947، ئیدی دەنگی گیتیی تازە نامێنێت.

مردنی حوزنیش، ڕەنگە خراپترین مردن بێت، کە بەو شێوەیە ئەو پیاوە گەورەیە، سەردەنێتەوە. لێرە دەچمە خزمەتی (چێشتی مجێور)ی مامی هەژار، لەسەر مردنی ئەو مێژوونووسە، چیڕۆکێکی خەمناکمان بۆ دەگێڕێتەوە. “بەیانییەك براد□ر□□ك هات، گوتی: “حوزنی کوتوپڕ مردووە؛ با بچینە سەرقەبران”. چەند دیمەنێکی دڵتەزێن بوو: جەنازەکەی لەسەر خاك درێژکرابوو تا قەبری تەواو دەبێ، جگە لە من و برادەرەکە هیچ کەسی لە لا نەبوو، بیرم لە قەدرنەزانی کوردان دەکردەوە، گریانێکی زۆر بە کۆڵ گرتمی و پێم وایە تەنیا کەسێك بۆ مەرگی گریابێ من بووم… حوزنی کە بە جاسووس و هەمەکارەی ئینگلیسیان دەزانی، زۆر بە فەقیری مرد. جگە لە کتێبخانەکەی، هەموو ناو ماڵی، یەك_دوو بەڕە و چوار نیمکەتی داربوو، منداڵی نەبوو، ژنەکەی کوردی تورکیە بوو، ناوماڵ بۆ ژن ماو کارەکەری ماڵانی دەکرد”.(8)

چەند ساڵێك لە دوای مردنی حوزنی، (فاتیمەخان)ی خێزانەکەی بە پیری و هەژاری لە ماڵەکانی بەغدا، کارکەر و خزمەتکاری ماڵان بووە و بە ژیانێکی مەمرە و مەژی ژیاوە و ئەویش وەك حوزنی بە هەژاری ژیا و مرد؛ لە گۆڕستانی شێخ عەبدولقادری گەیلانی بە بێکەسوکاری نێژرا.

بەڵێ، حوزنی ئەوها ژیا و مرد. کۆمەڵێك کتێبی لە دوای خۆی بەجێهیشت، ژمارەیەك گ□قار و ڕۆژنامەی دەرکرد و خزمەتی نەتەوەی خۆی کرد. ئەگەر حوزنی جاسووس و پیاوی ئینگلیزەکان بوایە، چۆن

ئەوها دەژیا، کوا مووچەکەی! خۆی کرێچی بووە. کوا ئەو خانوو و زەوی و دووکانەی لە دوای خۆی بەجێهێشت! بۆچی لە دوای ئەو ئینگلیزەکان نەهاتن و دەستی یارمەتی بۆ خێزانەکەی درێژ بکەن! ئەستاش خەڵك هەیە، بەئەوەی یەك کتێبی ئەو پیاوەی خوێندبێتەوە و بە سەودووو دەبێژێت: حوزنی بوختانی بە مەلای خەتە کردووە، حوزنی جاسووسی ئینگلیزەکان بووە! ئەمە تەنها بیستویەتی، ئەگەر خۆی بێت و بەدواداچوون بکات، مرۆڤ زۆر ڕاستی بۆ دەردەکەوێت. کاتێ شاری ڕواندز بەرفراوانکردنی جادەی گشتیی ڕواندز کەوت، گۆڕی (مەلای خەتە)*یان گواستەوە، بە شوێنەکی دی، من یەکەم کەس بووم، ئەمەم کردە هەواڵ. وتم: گۆڕی مەلای خەتەیان لە گۆڕ دەرهێنا؛ وتم: دەبێت بە ڕێزەوە مامەڵەی لەگەڵ بکەن، چونکە هەم مردووە و هەمیش زانایەکی گەورەی کوردە. هەبوو لەم هەواڵە دڵگرانبوون، دەیانگوت: مامۆستا لەی گۆڕە، ئەوە فتوای داوە و پاشای گەورەی بە کوشتن داوە! لە زۆر کەڵە و چالاکیی و دیدارانەی لەسەر حوزنی لە ڕواندز کراون و بەشداریم کردووە، کتێبێکیشم لە بواری ئەدەب لەسەر ئەو پیاوە نووسیوە. هەبووە، خۆشی بە ڕۆشنبیر دادەنا، یان بیرەکی ئایینی توندڕەوی هەبووە. پێی وتووم: بە ئەوەندە گرنگی بە حوزنی دەدەیت و ئەو بوختانی بە مەلای خەتە کردووە و جاسووسی ئینگلیزەکان بووە! یەکەم پرسیاری من ئەوە بووە، چەند کتێبی حوزنیت خوێندتەوە، بەگومان بەشەرمە و (هیچ)ەکەم پێدەڵێت. یان پێیان دەڵێم، ئەگەر ڕاستدەکەیت، وەرە بەیەگەم بە بەنە، با خەم شیبکەمەوە و لەی تێبگەم. لای من هەردووکیان مرۆڤن، ناڵێم فریشتەن و شایەنی هەڵەن، دەکرێت هەڵەکانیان دیار بکرێن، شتە جوانەکانیشیان بە جوانی سەیر بکرێت و ناشیرین نەکرێن.

بە من هەم حوزنی و هەم مەلای خەتە، دوو پیاوی گەورەی کوردن و بە هیچ شێوەیەك لای من ناشیرین نابن. ئەوەی بە ناشیرینی سەیری مرۆڤ بکات، ئەو بەگومان خۆی و بیرکردنەوەکانی ناشیرینە. (سوقرات) قسەیەکی جوانی هەیە (بوختان بەیە خراپە، هەموو کەس بەبێ لێکدانەوە قبووڵی دەکات). ئاخر چ کەسێك ئەوەندەی حوزنی، لەی دراوە، زیندانیکراوە، تۆمەت و بوختانی بە هەڵبەستراوە، بە جاسووسیان داناوە. (زۆکی ئەحمەد هەناری) لە نووسینەك ئەو زوەم و ستەمەی لە حوزنی کراوە، بەمان دەخاتە ڕوو “لە عێراقدا (22) جاران گیراوە، شەقار (جاسووسەکان) هەمیشە بە دواوەوەی بوون و وەچانیان نەدەدا. (3) جاریشیان ژاریان داوەتە، (2) جارانیش لە دراوە(9) هەروەها لە سوریا سێ جار لەدراوە و چوار جاریش لە سەردەمی عوسمانی گیراوە. جارێك سەربازانی تورك لەی دەدەن و چەناگەی دەشکێن و تا مرد ڕیشی هەشتەوە، بە هەی شکان و ئەو لەدانە

بەزەبرەی بەری کەوتبوو.
بەداخەوە! لە ئێستادا، بوختان و قسەی نابەجێ و شێواندنی مێژوو و ئابڕووبردنی کەسایەتییەکان و سەرکردەکان و پیاوە ئایینەکان و شاعیر و هونەرمەند و تەنانەت مرۆڤێکی ئاسایی، ئەوەندە زۆر بووە، بە ئاسانی و بە ژیریی دەستکرد و بەڵگەنامە و نامە و نووسراوی سەختەی دروست بکرێت و لە ڕێگەی سۆشیاڵ میدیاوە، بڵاوبکرێتەوە.

سەرچاوە

1. ئازاد عەبدولواحید، حوسێن حوزنی موکریانی لە یادەوەری حەمە بەردا. گۆڤاری ڕامان، ژمارە (177)، 5/2/2012، ل 36.
2. دڵشاد خەتات_یاسین برایم، لانەی شەوان. چاپخانەی شوان، سۆران، چاپی یەکەم، 2026، ل46_48.
3. سەرچاوەی پێشوو، ل5.
4. گۆڤاری زاری کرمانجی، ژمارە (10)، 30ی تەمووزی 1927، ل23.
5. د. محەمەد خدر مەولوود، غونچەی بەهارستان. چاپی یەکەم، هەولێر، 2025.
6. د. کوردستان موکریانی، گۆڤاری ڕووناکی، یەکەمین گۆڤاری کوردی شاری هەولێر1935_1936. چاپی یەکەم، دەزگای ئاراس، ل31-41.
7. نیگار عبدوللە کریم قارەمان، پێگەی کولتووری (دەنگی گێتی تازە) لە ڕۆژنامەگەریی کوردیدا، 2022، نامەی ماستەر، زانکۆی چەرمۆ، کوڵیژی زمان.
8. هەژار موکریانی، چێشتی مجێور. ناوەندی چاپ و بڵاوکردنەوەی کتێبی میهرەگانی، چاپی دووەم، 2007، ل 112-113.
9. گۆڤاری هەتاو، ژمارە (179)، 15/7/ 1960.

- مەلای خەتە: مەلا محەمەد ئەفەندی کوڕی مەلا ئەحمەد، بە مەلای خەتە ناسراوە و زانا و موفتی میرنشینی سۆران بووە لەسەردەمی پاشای گەورە. گۆڕەکەی لە پێش قوتابخانەی ئامادەیی ڕواندزی کۆن بوو، لە تەنیشت مستەفا بەگی باوکی پاشای گەورە نێژرابوو. ڕۆژی 11/7/2007 لەبەر ئەوەی گۆڕەکەی دەکەوتە بەرجادەی گشتیی ڕواندز_بەخاڵ. بۆیە لەو ڕۆژە، شارەوانی ڕواندز، ڕووفاتی ئەو پیاوەی گواستەوە بۆ گۆڕستانی گەردەگەرد و ئێستا گۆڕەکەی دیارە و نوژەنکرایەتەوە.